

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Evropská civilizace a svět – seminární práce

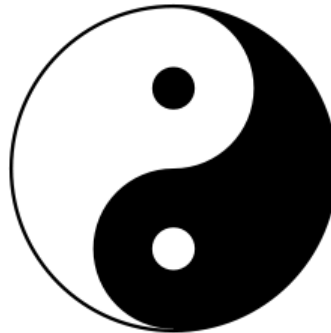
Taoismus a konfuciánství

Kateřina Kasalická

David Kubík

© 2020 ČZU v Praze

Taoismus

Jeden ze základních filozoficko-náboženských směrů čínského původu. Dnes se k němu hlásí asi 30 milionů lidí. Taoismus se dotýká všech aspektů života. Nevyklučuje se s konfucianismem, ba naopak se doplňují. Taoismus nikdy nebyl šířen, ale v klášteře byl vítán každý, kdo se snažil taoismu porozumět.

Historie

Taoismus se zrodil zhruba 2700–2600 let před naším letopočtem. V té době měl podle všeho vládnout mýtický Žlutý císař, ovšem není to jisté, jelikož se z té doby nedochovaly žádné záznamy. Z vyprávění je známo, že se naučil vládnout od poustevníka. Uměl prý i léčit a krotit divou zvěř. U konci své vlády vstoupil na zádech draka na nebesa a stal se nesmrtelným.

Lao-c' je považován za pravého zakladatele taoismus, i když i tato postava je napůl mýtická. Historikové se domnívají, že žil za dob Konfucia a byl o něco starší než on. Pracoval ve státním archivu státu Zhou (Čou), který se datuje od 12. století do 771 př. n. l., a který se označuje jako zlatý věk Číny díky rozvoji měst, obchodu a kultury. Když ho práce omrzela a dále nenaplňovala, podle legendy sedl na buvola a odjel do hor odkud se už nikdy nevrátil. Odtud také ideál, že je lepší odejít v určitém věku („do důchodu“), než se namáhat, když už to není třeba. Nicméně zanechal po sobě své učení v knize Daodejing (Tao-te-ťing) – O tau a ctnosti.

Za druhého velkého myslitele se dá považovat Zhuangzi (Čuang-c'). Ten taoismus rozšířil i mezi veřejnost. Dále existují záznamy přibližně ze druhého století našeho letopočtu, kdy taoismus nabývá prvků buddhismu. Po jeho vzoru si taoismus vypracoval vlastní Trojici. Kopíruje tři těla Buddy a uctívá Lao-c'eho po třech Čistými (Bůh, vládce tao a vládce Lao-c'). S tím přichází myslitel Zhang Daoling (Čang Tao-ling) a s ním i Cesta nebeských mistrů.

Podle tohoto alchymisty a léčitele, měla Nebesa tři stupně a mnoho oddělení, z nich každé mělo přesně vyhrazené pravomoci. Taoistický mistr, který byl pověřen prováděním obřadu styku s Nebesy, měl za úkol rozhodnout, jakému nebeskému oddělení má být prosba věřícího adresována. Pod buddhistickým vlivem se rozšířil i například kult bohyně Tary

Asi největší rozmach taoismu přichází v době Song (960-1279, pojmenování je odvozeno od tehdejší vládnoucí dynastie Song (Sung)), kdy se stal oficiálním náboženstvím v Číně. Již zmíněný pantheon byl rozšířen o Nefritového císaře, který vládł zemi, vodě i všem nesmrtelným. Císař přidělil myslitelům taoismus velké území v Horách draka a tygra v provincii Ťiang-si na jihu Číny. Toto území obývali až do roku 1930, kdy se v Číně ujímá vlády komunismus a z území si dělá svoji základnu. Mniši a myslitelé se přesunuli především na Tchaj-wan. Zde nyní žije i 64. nebeský mistr, který se snaží šířit a vzbuzovat zájem o taoismus. Většina taoistů však odešla zpět do Číny, na Hoře draka a tygra žije malá skupinka, která se snaží udržovat zvyky a tradice.

Jedna z podob taoismus je taoismus lidový. Ten pojímá všemožné bohy. Každý z nich má na starost jinou „věc“. Jeden z nejvíce uctívaných je bůh domácího krbu. Velmi mocní bohové hor. Nejvyšším stupněm jsou bohové nebes, země a lidských bytostí. Za nimi je Nefritový císař, ten ale už podléhá principu yin a yang. Nefritového císaře nalezneme také v buddhismu, čínském lidovém náboženství a korejské mytologii.

Obrázek 1: Nefritový císař

Tao te t'ing

Kanonická kniha O tau a ctnosti má dvě část: Tao-t'ing – Kniha o tao, Te-t'ing – Kniha o principu te. Tao znamená cestu. Je nutné si uvědomit, že čínský znak pro cestu v sobě skrývá spíše myšlenku, která se mění v závislosti na postavení ve větě. Pak tento znak může znamenat i *dojít někam, až někam, přijít někam* nebo *k někomu*. Když se znak rozloží, dojdeme k dalším významům. Znak se skládá ze znaků pro hlavu a pro chodidlo. Myšlená cesta tedy není jen cesta konkrétní, ale i abstraktní cesta životem. Dalším pohledem na tyto dva znaky jsou vzájemné protipóly. Hlava znamená začátek a chodidlo konec. Tudíž konec každé cesty je rovněž i začátkem nové cesty. Jakmile se čínské znaky přeloží do jiného jazyka, tak text tyto skryté významy ztrácí.

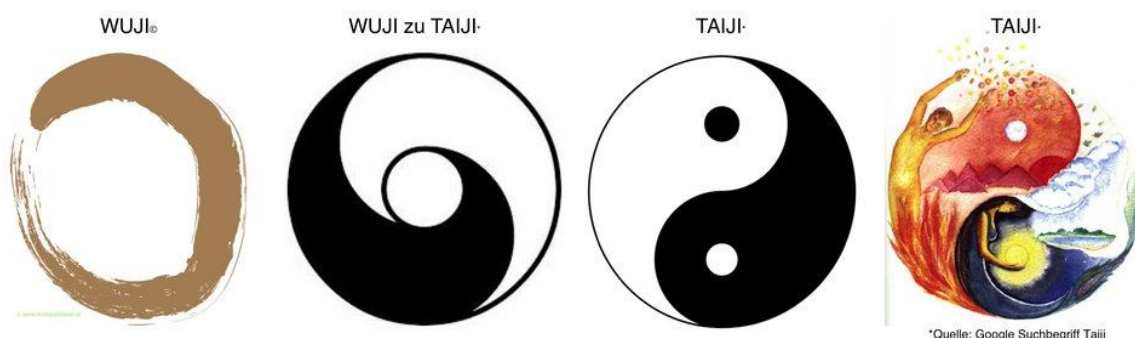

Obrázek 2: Čínský znak Tao

Princip tao nejsou schopni pochopit ani ti největší mistři taoismu. Tao, které lze pojmenovat, není tao. Tato úvodní věta z knihy Teo te t'ing to ukazuje. Do této vesmírné síly se nezasahuje. Další myšlenou je wu wei, nečinění. Komu se dokonale povedlo neovlivňovat tao, ten dosáhl nesmrtelnosti. Te jsou ctnosti, které z tao vycházejí.

Ikonografie

Na obrázku je vidět princip Wuji (první symbol) a princip Taiji (třetí a čtvrtý symbol).

Symbol Taiji představuje interakci a vznik veškeré hmoty. První symbol se nazývá Wuji a znamená začátek a nekonečný, cyklus povstání a odchodu, věčnost. Ve Wuji je jedna věc, ale všechno ostatní již existuje. Ještě to není oddělené.

Prostřednictvím Zi'ranu, překládaného jako příroda – svoboda nebo „přirozeným způsobem“, se sami nebo spontánně věci dělí od sebe navzájem, od Wuji (ne-bytí), Taiji (bytí), symbol **Yin** (část) a **Yang** (protějšek). Druhý symbol na obrázku ilustruje změnu z Wuji na Taiji. Zi'ran je tedy spontánní, je to čas, průběh i změna.

Všechny věci podléhají přirozenému zákonu, polaritě, působení protichůdných sil Yin a Yang. Bez „vysokého“ neexistuje „hluboký“, bez „slunce“ není „stín“. Oba jsou jen aspekty jednoho a téhož systému a zmizení jednoho by vedlo ke zmizení druhého. Proto se Yin a Yang vždy objevují pouze jako vztah tématu. Dva protiklady se nevylučují, ale jsou na sobě závislé. Bez jednoho by nebylo to druhé. Yin a Yang je princip rovnováhy světa. Tento koncept mají taoismus a konfucianismus společný. Atributy přiřazené Yin a Yang se nesmějí měřit podle standardů „dobrého“ a „špatného“ v západní kultuře.

Příklad: Den a noc jsou pravděpodobně nejsnadněji představitelnými změnami a vzájemnou závislostí. Různé časy jsou pouze okamžiky v průběhu přechodu ze dne na noc a ze dne na den. V noci nese den, Měsíc může svítit jen jasně, protože ho osvětluje sluneční světlo. Světlo slunce vždy vrhá stíny a nese tedy tmu.

Architektura

Čínské tradiční zahrady

V Číně si lidé často k domu pořizují tradiční čínskou zahradu. Ta je spjatá s taoistickým učením o těsném spojení člověka s přírodou. Velmi často jsou prvky zahrady a jejich vzájemné postavení interpretovány jako symboly. Zahrady mají také spojitost s mytologií a sociální postavením. Hlavně dříve byly zahrady vnímány jako symbol vyšší vrstvy.

Taoistický směr se na zahradách prosazuje hlavně svým návratem k přírodě, pomíjivostí slávy a zisku, kultivací těla a duše člověka, formuje jejich rozvoj a harmonii, kterou se autoři pokoušejí zachytit ve svých zahradách, miniaturních odrazech veškerého bytí. Zahrady se formují pomocí Jin a Jang.

Jak již bylo zmíněno, čínské zahrady se zakládají na taoistické filosofii. Její výraz je založen na vztahu k umění, tím je myšlena zejména poezie a kaligrafie, a to je přesně duchem čínských zahrad. **Tao** (doslova cesta) se pokládá spíše za probíhající proces než za pravidla, které by bylo možné následovat a naplnit. Tato filosofie zdůrazňuje jednotu s vesmírem, jehož prvky se skládají ze stejného materiálu, **čchi** (životní energie). Tao je součtem všech věcí minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Obrovské kameny, které jsou vidět níže na obrázcích, jsou používány v zahradách, symbolizují projev mystické prapůvodní neustále působící a všeobjímající síly taa a zastupují tak průběh času a naši budoucnost.

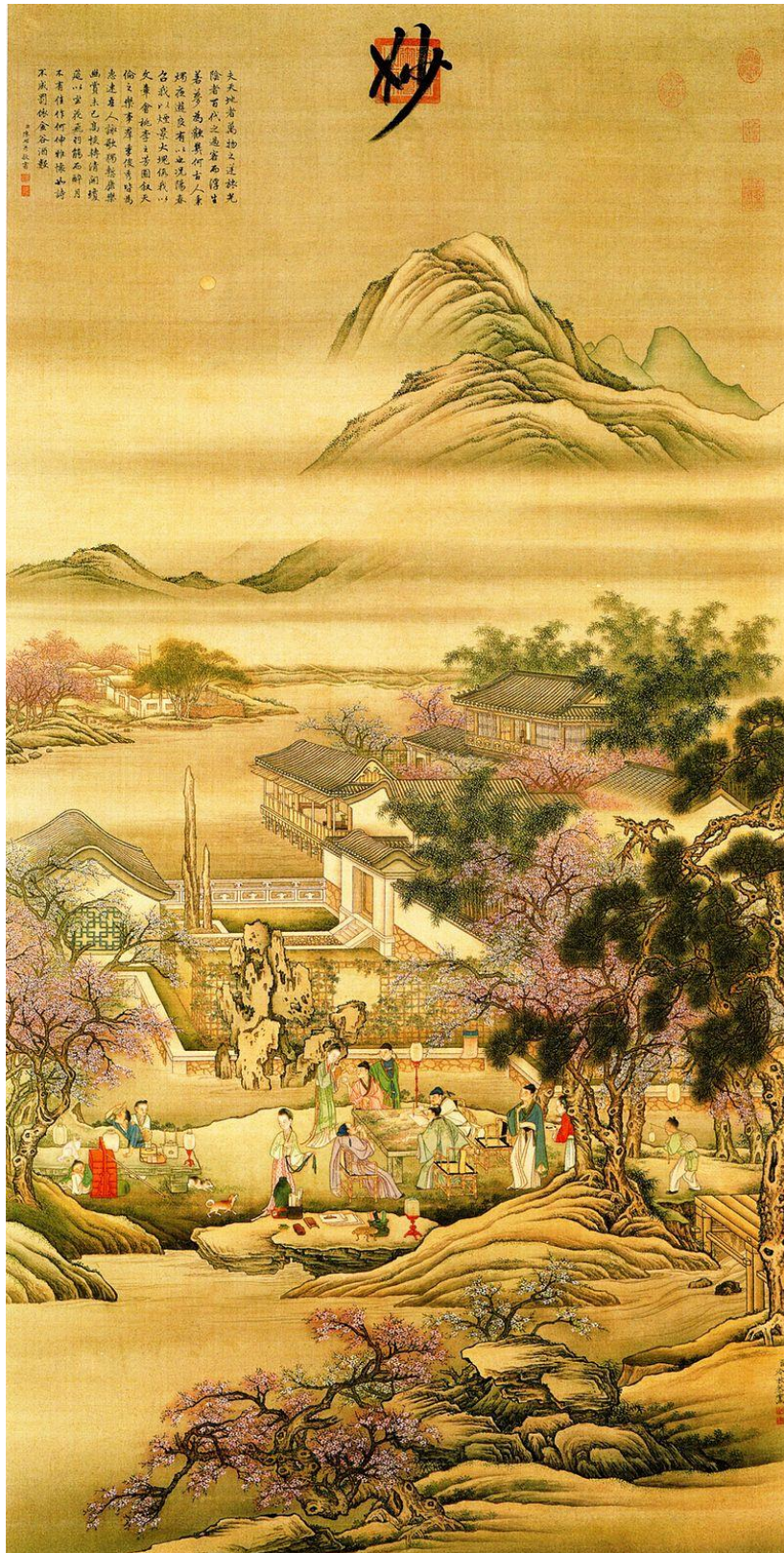
Zahrada by měla odrážet dva důležité prvky, dvě sféry života. První je příroda, která je zobrazena jako stromy, skály nebo vodní útvary. Druhá sféra je sám zahradník, tvůrčí duch, který je obrazem stvoření a pokouší se vytvořit soulad, svět jako dokonalou a přirozenou rovnováhu přírodních sil a vyváženost jejich působení.

Obrázek 3: Zahrada č.1

Obrázek 4: Zahrada č.2

Obrázek 5: Malba čínské zahrady

Obrázek 6: Zahrada č.3

Chrámý

Některé chrámý jsou relativně mladé, jiné několik set let staré. Chrámý budované v Číně hrály mnoho významných úloh. Jako výraz nejhlubšího uznání je lidé věnovali svým předkům. Tyto nádherné budovy sloužily také jako místa pro praktikování víry. V celém komplexu bylo možné využít buď velké sály, nebo malé skromné svatyně s malými zdobenými interiéry. Nic přeplácaného, ovšem každá svatyně byla jedinečná. Chrámý byly zasvěceny nebesům, zemi a místním božstvům. Taoistické a také buddhistické chrámý byly rozsáhlými komplexy, v nichž mniši žili, modlili se a studovali svatá písma.

V Číně se po staletí vystřídala řada různých dynastií, každá měla svůj vlastní unikátní architektonický sloh. Například stavitelé v dynastii Tang dávali přednost doškovým střechám s rovnými převisy. K typickým znakům architektury dynastií Ming (1368-1644) a Čching (1890-1912) patřily barevné rytiny, přičemž rumělková a žlutá barva byly výsadou císařského dvora.

Jedním z nejznámějších taoistických chrámových komplexů je **Chrám nebes**, který se nachází v historické části Pekingu. Chrám byl vybudován na počátku 15. století a modlilo se zde mnoho císařů. V roce 1998 byl zapsán na seznam světového dědictví UNESCO.

Obrázek 7: Chrám nebes

Obrázek 8: Budova chrámu

ZDROJE

Daoismus - eine Lebensphilosophie. Stress? Meistere deinen Stress - Andreas Ebner - Psychologischer Berater | Coach | Daoist [online]. Copyright © Copyright Andreas Ebner [cit. 05.03.2020]. Dostupné z: <https://www.andreasebner.at/daoismus-eine-lebensphilosophie/>

Chrást nebes – tiantan (tchien-tchan), Čína: chrám uctívání nebes v Pekingu. CK China Tours: Poznávácí zájezdy do Asie a Číny- CK China Tours [online]. China Tours [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.chinatours.cz/rejstrik-mist/cina/chram-nebes-tiantan-tchien-tchan/>

MIŠÁKOVÁ, Daniela. *Zahrada Yuyuan a Taoistický chrám.* Something to share [online]. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://danitravels.home.blog/2019/01/28/zahrada-yuyuan-a-taoisticky-chram/>

Posvátné síně a svaté chrámy. Shen Yun Performing Art. [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://cs.shenyunperformingarts.org/explore/view/article/e/yehK7xi7C8A/posv%C3%A1tn%C3%A9-s%C3%ADn%C4%9B-a-svat%C3%A9-chr%C3%A1my.html>

Taoismus v Číně: a také na Taiwanu. CK China Tours: Poznávací zájezdy do Asie a Číny - CK China Tours [online]. China Tours [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.chinatours.cz/rejstrik-mist/nabozenstvi/taoismus-cina/>

Konfucianismus

Obrázek 9: Konfucius

Konfucianismus je filozofie založená na myšlenkách a učení filozofa Konfucia (Kungzi, Kchung-c'), který žil v letech 551-479 př.n.l. Konfuciovo učení bylo založeno na humanitě, etice a lásce. Základní představou je, že lidé mají žít v harmonii. Proto vypracoval systém mezilidských vztahů a dobré vlády. Základní vztahy jsou: otec-syn; manžel-manželka; starší bratr-mladší bratr; přítel-přítel; podřízený-nadřízený; panovník-poddaný. Každý má znát své místo a svoji úlohu ve společnosti. Vše má být pojmenováno pravým jménem. I zde se objevuje pojem tao, který konfucianismus chápe jeho cestu člověka a společnosti.

Konfucius

Konfucius se narodil v době, kdy dynastie Čou (12. století až 771 př. n. l.) ovládala pouze několik oblastí okolo hlavního města a zbytek země byl rozdělen na státy. Žádný stát ale nebyl dostatečně silný na to, aby se postavil císaři. Státy tak vedli časté války mezi sebou a nejvíce trpěli prostí lidé. Konfuciovův otec byl starý a měl ze všech dětí jen jednoho zmrzačeného syna. Měl proto strach, že po jeho smrti nebude nikdy vykonávat obřady k jeho poctě, jelikož to může činit pouze syn. Oženil se proto podruhé. Konfuciově matce se dostalo zjevení v podobě pěti mudrců, kteří vedli podivné zvíře s kůží draka a rohem, které vyplivlo kousek

nefritu s věštbou, že se její dítě stane „králem bez koruny“. Po otcově smrti Kofucius pomáhal s hospodařením své matce. Také rád studoval, věnoval se hudbě a poezii.

Konfucius editoval pět klasických knih, které shrnovaly život v Číně jeho doby. Se situací v Číně ale nebyl spokojen. Rozhodl se tedy založit novou školu filozofie. Léta hledal ideálního panovníka, ale nikdy takového nenašel. Cítil se být poražený a s tímto pocitem umírá. Jeho žáci následně shrnuli jeho mistrovo dílo do knihy Hovory a začali šířit konfucianismus. Nikdo jiný ovlivnil život Číňanů tak jako Konfucius. Také ovlivnil vývoj Vietnamu, Koreje, Japonska a dalších zemí. Pět klasických knih se stalo osnovou východoasijských civilizací. Vlivem sířící se ho buddhismu a taoismu se ve snaze obrodit konfuciánskou filozofii zrodily další proudy označované jako neokonfucianismus.

Pět klasických děl

Kniha písní – sbírka 300 ranných básní; popisy obřadů pro panovníka i každodenní život

Kniha obřadů – návody; jak se chovat při nejrůznějších příležitostech, jak určit jméno dítěte, jak vést domácnost, jak vařit

Kniha dokumentů – historie čínského impéria a legendy od dynastie Sia až do Konfuciovi doby

Letopisy jara a podzimu – letopis Konfuciova rodného státu Lu

Kniha proměn – systém věštby a komentářů; jak se správně rozhodnout; mystický klíč k řádu a chodu vesmíru

Obrázek 10: Konfuciánský chrám v Pekingu

Architektura

Konfuciovi je zasvěceno mnoho chrámů, pro tuto práci byl vybrán chrám nesoucí jeho jméno, který se nachází v samotném Pekingu. Chrám byl postaven v roce 1302, zasvěcen Konfuciovi však o více než 600 let později, tedy v roce 1911. Chrám prošel rekonstrukcemi v době vlády dynastií Čching (1890-1912) a Ming (1368-1644). V prostorách chrámu najdeme čtyři nádvoří, která jsou souměrná, právě souměrnost je velice důležitým prvkem pro čínskou architekturu. V jedné z rytin, které tu najdeme jsou zobrazeni dva draci hrající si s perlou mezi mraky, což je velmi zvláštní, jelikož draci se v konfuciánských chrámech nezobrazují.

Jak již bylo zmíněno u taoismu, tak i konfuciánství si zakládá na krásných chrámových zahradách. Zahrady zkrátka musejí reprezentovat, na tom si tyto směry zakládají. Typickým stromem, který v zahradách najdeme je cypřiš přezdíváný místními jako „dotek ďábla“. Název je odvozen od pověsti, která říká, že strom pozná dobrého a špatného člověka, toho špatného se dotkne (udeří ho).

Obrázek 11: Konfuciov chrám

Obrázek 12: Rytiny hadů zdobící okolí chrámu

ZDROJE

ADÁMEK, Martin. Konfuciov chrám: Pocta čínskému velikánovi. *Radynacestu.cz* [online]. 2017 [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://www.radynacestu.cz/magazin/konfuciov-chram/>

Konfucianismus v Číně: a také na Taiwanu. CK China Tours: Poznávací zájezdy do Asie a Číny – CK China Tours [online]. China Tours [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.chinatours.cz/rejstrik-mist/nabozenstvi/konfucianismus-cina/>